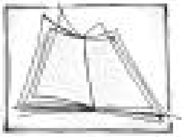

El Cansament del catalanisme
Toni Strubell i Trueta
Edicions La Campana • Barcelona, 1997

Pentsamendu katalanista krisian

✲

PAKO SUDUPE

✲

Iaz eman zuen argitara Toni Strubellek, Orereta-Errenterian bizi eta Donostiako EUTGn ingeleseko ikastaroak ematen dituen katalan pentsalari honek. Izenburuak dioen bezala, katalanismoak bizi duen nekeaz gogoeta egitea du helburu; lehenbizi, nekearen diagnosia eta gero honen zergatiak ikertzea. Genero aldetik saiakera politikoan sartzen da ongien, baina politikoa zentzu zabalean harturik eta batez ere ikuspegi ezohikotik: mitoak, literatura, kirola, kantua, komunikabideak eta kultura baititu aztergai.

Vicenç Villatoro eta Joan B. Culla izan dira aurrenak 80ko hamarkadako azken urteetan delako katalanismoaren nekamena diagnostikatzen. Urteetan aurrerago politiko nazionalistek ere, kasu, Jordi Pujol eta Àngel Colomek hutsuneak ohartu dituzte katalanismoaren gizarte hedapenean. Zenbait pentsalari itzaltsurentzat ehun urte baino gutxiagoren buruan katalanismoa ideologia azkarra eta oldartsua izatetik zaharkitua eta iraungitua izatera igaro da. Pentsamendu katalanista krisian dago. Honen kausak aztertzean, gehientsuenek, batez ere, kanpoko eragileak azpimarratzen dituzte: Espainiako *meseta*koen erasoak, nazioarteko

◗ Pako Sudupe euskara irakaslea da, eta Euskal Filologian lizentziatua.

egoera desegokiak edota balio nahiz egitura sozial zein ekonomikoen aldaketak, katalanismoari mesedea baino gehiago kaltea lekarkioketenak. Toni Strubellek baina, kanpoko eragileen axola ukatu gabe, barneko arazoetan sakontzen du; 1936ko gerraondotik gaurdaino mito nazional katalanen lanketa bazter utzi izanak ekarri kaltea nabarmentzen du guztien gainetik, eta egoera iraultzeko, hain zuzen, pentsamendu mitiko herrikoiaren eredu bat sortu beharra aldarrikatzen; egun Kataluniako nazioari bizkar emanda arrotz eta ezaxola bizi direnek aintzat hartu eta errespetua ekar diezaioten.

Bere hitzetan, melting-pot ideologiko propio gabe —gure inguruko Estatu-nazio guztiek duten baliabidea— katalanismoak nekez hautsi ahalko ditu egungo eskema elitistak eta nekez iritsi ahalko da ezentzun edo muzin egiten dioten gizataldeetara. Eta baliabide hau gabe, gaitz izango zaie Kataluniari eta gainerako Katalan Herriei egun ezaugarri dituzten zatiketa, noraeza eta akidura ideologikoa gainditzea.

Liburuari hitzaurrea egin dion Salvador Cardúsek diagnosian ez du ekarpenik hauteman, ekarpena bestetan ohartu du, ohiko azterketa politikoen muga hertsiak zabaldu, eta nazioen eraikuntzan alderdi mitikoak jokatu ohi duen egiteko axolazkoari begia edukitzean, baina irakurle euskaldunarentzat diktadura ondoko Espainiako Autonomien Estatuaren eraikuntza eta oraindainoko garapena katalan abertzaleek nola esten duten ohartzea bera ere jakingarri gerta liteke.

Badakigu, itxura batera, Jordi Pujol botere zati handiskoaren jabe dela; jakinean gara katalanak Estaturik gabeko nazioen artean abantailatuak direla: hizkuntza eta honen bidez landutako kulturaren aldetik. Bistan da han ez dela hemen abertzaleok banatzen gaituen indargintzarik. Halaz guztiz, ondoko lerroetan espresukiago agertuko dugun bezala katalan abertzale askoren iritzira, oro har oso galduan atera dira katalantasuna eta katalanismoa egungo Autonomi Estatutuen Estatuan.

Beste interesgune erantsi bat ere badu liburuak euskaldunontzat; idazlea katalana eta Kataluniaz ongi jantzia ezezik euskara eta euskal kulturaz ere gutxi-asko jantzitakoa da, eta beste herri zapaldu batzuetako jokabideak aipatzen dituen bezala Euskadi ere ekartzen du hizpidera bi herrien jokabideez alderaketak egiteko. Ildo honetatik, zenbait alorretan guk katalanei

bekaitzez behatzen diegun bezala gagozkion liburugilea pentsamendu mitikoa lantze aldetik guri begira mira eginik ohartzen dugu. Begia eduki diezaiegun bertagotik liburuko bi atalei.

Diagnosia

> ... la Transició democrática espanyola com a període en qué s´han produït dos fenomens interessants: d´una banda, l´aparició i enregistrament de molts dels símptomes del cansament del catalanisme; i d´altra banda, la creació d´un nou marc per a l´enquistament crónic d´aquest estat de cansament. (29 or.)

Batzuen ustetan behin *Sau*-ko Estatutua (1979) onartu eta Kataluniako Legebiltzarra (1980) berrezarri ondotik katalanek legezkotasun errepublikarra lehengoratua dute, eta gerraurreko *Núria*-ko Estatutua *Sau*-koarekin erkaturik, alde askotatik azken hau ateratzen da gailen. Baina ez da hori, urteak aurrera, nagusituz joan den ikuskera.

*Columbia*ko Unibertsitateko katedratikoa den Philip W. Silver-ek *Nacionalismos y Transición* liburuan dio Ortega y Gasseten pentsamendua erreferentzia puntu erabat funtsezkoa izan dela 1978ko Konstituzioa burutzeko garaian. Espainian indarrean dugun Konstituzioaren gurasoek tematsuki Errepublika garaian egindako hutsegiteak berriro ez egiten ahalegindu ziren; orduko hartan katalanen estatutua aurreratu egin zitzaion Konstituzioari, oraingo honetan arta handiz arduratu dira hori saihesten; eta paradoxa irudi badu ere, Katalunia aldi berean eraikitzaile eta biktima bihurtu da, *kafea guztientzat*-en egile, eta halaber egiten lagundutakoaren petxero. Philip W. Silver-i jarraiki, jadanik Espainia batua ez da muturka ariko bi edo hiru eskualde hezikaitzen aurka II. Errepublika garaian bezala, baizik eta eskualdeak berak izango dira elkarren kontra jardungo direnak; hartara gatazka hauek gainditu eta Botere nazional, estatal, bakar eta subiranora iristeko.

Operazio honen gakoetako bat eskualde-berdintasuna izaki, eskumenen alorrean eta katalanismo historikoaren errebindikazio askoren kasuan zapuzketa nabarmena izan da: botere autonomiko errealaren ordez administrazio-deszentrali-

zazioa burutu da; finantza eta ekonomi eskumenak (batzuetan, norberaren ukoz) ez dira onartuak izan, hil edo biziko kontzertu ekonomikoa barne; eta, azkenik, komunikazio sare modernoa eraikitzea ezinezko bihurtu da; hizkuntza eta kultura aldetiko elkar aditzea bultzatzeko aukera bera ere indargabetuz, Katalan Herrien artean ezezik are Printzerrian bertan ere.

Ildo honetatik, ezin adierazgarriagoak dira Manuel Ortínez-ek berriki argitara duen *una vida entre burgesos* oroipen liburuan 1979ko katalan estatutuaz egiten dituen adierazpenak. Liburuko atal batean jakinarazten duenez, 1979an Generalitateko kontseilari eta Estatutuaren alde botoa emateko kanpainaren arduradun zen gizon honek haste-hastetik garbi zeukan ez zela onargarria. Josep Lluís Sureda, Josep M. Bricall eta hirurek garbi zeukaten ez zituela espero zitezkeen gutxieneko baldintzak betetzen; hain zuzen, autonomia estatutuak Espainiako eskualde guztiei, tradiziorik izan ala ez, hedatzeearen hobena zuelako muinean, oinarri aizun honen gainean bermaturik: «*alló que obtinguin els catalans, també ha de ser per als altres*». Zergatik ez zituen ba eragozpenok lehenago ezagutarazi, estatutuari baiezkoa edo ezezkoa eman egosten ari zenean?

Joan Reventós sozialista katalan ohoragarriak honako erantzuna ematen digu: «*El poble no ens demanava més*». Toni Strubellek baieztatzen duenez, 70eko hamarkadan jadanik gero eta argiago sumatzen den fenomenoa da konposizio soziopolitikoa eta katalanen hauteskunde-portaerak arras aldatuak direla berrogei urteren buruan. II. Errepublika garaian eskuin katalana (Lliga)/ezker katalana (Esquerra) eskema bazen nagusi, 70eko hamarkadan eskema nagusia eskuin katalana (CiU)/ezker espainola (PSC-PSOE) izango da eta eskuin espainolaren presentzia ere aski nabarmena zela (UCD, AP/PP).

1977ko ekainaren 15ean egin ziren diktadura ondoko lehen hauteskundeetan CiUk laugarren tokia lortu zuen PSC-PSOE, PSUC eta UCDren atzetik. Harrezkero alderdi ezkertiarrak gero eta sukurtsalistago agertuko dira, Madrilen mendeanago, Errepublika garaian alderdien egoitza nagusia Bartzelonan eta orain, trantsizioan berriz, Madrilen; eta katalanismoa baino gehiago demokrazia espainolaren irrika eta autonomismo epel baten nahikundea izango dira nagusi errebindikazio politikoen baitan.

CiUk eragozpen handirik gabe onartuko du 1936an boto gehien lortu zuen ERC (l´Esquerra Republicana de Catalunya) Arias Salgado, Adolfo Suarez eta Erregearen eskutik hauteskunde-borrokatik kanpo uztea, legeztatu gabe zokoratuz, eta erraz baztertuko ditu katalanismoaren errebindikazio historiko nagusiak: autodeterminazio eskubidea, kontzertu ekonomikoa, katalan esparruko beste herriekin federatzeko aukera, katalanaren nahitaezkotasuna katalan esparruaren baitan, eta are «de tendéncia federalista» terminoa, hasiera batean Konstituzioaren lehen Atalean agertzekoa edo zena. Konstituzioan «regiones y nacionalidades» agertzearekin etsiko du katalanismo hegemonikoak.

Zein urrun geratzen zen II. Errepublika garaiko sukar katalanista. Francesc Maciá maitekiro *l´Avi* (Aitona) izengoitiz ezagutuak 1926an, Primo de Riveraren diktadurapean Prats de Molló muga-herritik ehun eta gehiago gizon armaturekin Errepublika Katalanaren aldeko altxamendua sorrarazi nahian sartu zenekoa; 1931n Kataluniara itzuli eta Esquerra Republicana-rekin bat eginda hauteskundeak irabazi eta lehen Errepublika katalan suntsikorra aldarrikatu zueneko oroipena, Strubellek dioen bezala 217 urte eskubide nazionalik gabe emandako herri batek bere garaiko matxino erreboltaria hauteskunde garaipenez saritzea!; edota Lluís Companysena, 1933an *l´avi*a hil ondoren Generalitateko lehendakaritzan txanda hartu, eta 1934an Madrilen kontra matxinada gidatu zuena Errepublika federal espainolaren Estatu katalan jaiotunean hilaren aldarria egindakoa; zapaldutako altxamenduaren kariaz espetxean pare bat urte eman ondoan *Frente Popular*rak hauteskundeak irabazitakoan berriro lehendakari izana, Gestaporen laguntzaz frankistek atxilotu eta 1940an Montjuïceko gazteluan hila. Orduko agerraldi kultural eta politiko katalanista eskergen oroitzapena.

Mitoen garrantzia

Per molt que exigim fonaments científics per explicar els fenómens socials i polítics que es produeixen al si dels paï-

> sos, el cert és que determinats comportaments collectius només s´espliquen per l´existéncia de factors de tipus irracional o —si es vol— de tipus *espiritual.* (51 or.)

Sarrerakoan esan dugu liburu honen ekarpenik handiena mitoek ezein naziogintzan jokatu duten eta joka dezaketen paper garrantzitsua bortitz plazaratzea dela. Gurean mito nazionalistak jorratu, azpi irrazionalistak larrubizian jarri eta datu objetiboz nahiz datu oso subjetiboz uzkailtzen eta barregarri uzten ahalegintzea soka luzeko tradizioa izan da, azken hogei urteotan areagotua, bereziki etxetik bertatik, EHUtik, eta bertako intelektual *status quo*-zaleen eskutik.

Kanpoko eraginez arroztu arteko gure behialako euskal demokraziaren mitoa dela, foru erregimenean oinarritu burujabetasunarena edo historiografia erromantiko nazionalistaren suemaile nagusia izan den Sabino Aranaren mitoa bortizki inarrosiak izan dira. Azken batean, euskal nazionalismoa burgeskeria antimaketoarekin onenean, eta sarri ezjakintasun atzerakoi harroskoenarekin lotzeko. Ez dira ezertan hartu, kasu, euskaldun historikoki demokrataren mitoak, edo Sabino Aranaren mitoak berak zer paper axolazkoa jokatu duten espainolismoaren azken eraso militar ezin basagoari erresistentzia miresgarria kontrajarri ahal izateko, eta gerrate inguruan jaiotako belaunaldi berriei tradizio nazionalista eskaintzeko. Aipatu historiografiak, mito nazionalisten lardaskatzaileak lagundu egin du Franco hil ondoko Euskal Herriko bor-bor soziala, politikoa eta kulturala egun nagusi dugun espainol erako demokraziara bideratzen.

Ildo honetatik, isiltasun adierazgarrienera baztertu dira Espainiako Estatua eratzeko —Portugal aldebat 1668 ezkero—, Penintsulako nazio-lehengaiak landu-ezaz lardaskatzen utziaz, edota berariaz eta arta handiz lantze asmoak arraultzan bertan itoaraziz Estatutik Elizaren laguntza paregabez nazio bakarrera jotzeko ahaleginek mitoen aldetik izan duten laguntza. Beharrik, bestelakorik ere izan dugu. Joxe Azurmendik erakutsi digu, kasu, Estatu modernoen kontzeptuen oinarrian dagoen batasun zatiezinaren mito teologikopatologikoa muinean zertan datzan: Jainkoak Erregea aukeratzen du, honek bere erresumari Jainkoagandik jasotako santutasuna helarazten dio eta eremu hauen gainean bermatzen

da gero XIX. mendeko merkatu bateratzea eta honi datxezkion ondorio guztiak. Arrazoiaren desarrazoia.

Ezari-ezarian eta kostata bada ere, hasiak gara gainetik kentzen basatiaren gutxiagotasun-konplexua, euskal mitoei beste era batera begiratzen hasiak garen bezala.

Kataluniak, Toni Strubelli jarraiki, nazioak bizi izan dituen aldi desberdinetan mitoen lanketa azkar bat izan du, zenbat eta hauen premia handiagoa hainbat gotorragoa.

Aldi hurbilenari begia edukiz, mugimendu katalanistaren historiagileek katalan nazionalismo modernoaren sortze eta errotzea XIX. mende bukaera eta II. Errepublika artean kokatzen dute. Greuges Memoriala (*greuges*-ak irainak dira); Manresako Oinarriak (katalanismoaren oinarri politiko, ekonomiko eta sozialak —1892—); Lliga Regionalista-ren sorrera (1901. Alderdi nazionalista, politikoki federalista eta sozialki burgesia katalanaren ordezkari); Solidaritat Catalana (1906-1909; katalan alderdien elkartea, fronte nazional gisakoa); eta Mancomunitat Catalana (Solidaritat-ek erreka jo ondotik Printzerriko lau probintziak administratiboki lotuko zituen erakundea). Hauek eta beste batzuk katalanismoaren igoeraren pendiz neketsuak dira kostata gaindituak, kontraesanak kontraesan, 1931an Generalitatea berreskuratzeaz gailurra jotzen dutenak, bost urtez garapen gora-beheratsua baina aurrerakoa izan ondotik, gerrate eta gerraondoarekin atzera berriro espainolismo oldarkorrenaren mendeko ordoki zelaienera erortzeko.

Hau guztia ezina zatekeen biztanleen gizamaila anitzeko gizataldeetan mugimendu kultural eta ideologiko katalanistak errorik egin ez balu. Horretarako mitoek paper hauta jokatu zuten. Gerraondoan berriz, mitoen norabidearen iraultza nabarmena da. II. Errepublika garaian historialari nazionalista aurrerakoiak, zuzen edo oker, Kataluniaren historian kontzientzia nazional katalana sortzeko baliagarri eta bidezko diren gertakariak ustiatzen saiatu baziren, katalan demokrata eta Gaztelaren absolutismoari jazarriaren mitoa eraikiz; Francoren diktadura garaian nagusitzen diren historialariek katalanen irudi itunzalea sustatuko dute, burgesia katalanaren interesak legezkotzeko eta Kataluniako historia Espainiakoaren baitan eroso kokatzeko arras lagungarri izango dena.

Historiografiatik literaturara igaroz, gerran hildakoak eta erbesteratuak alde batera; eta debekuak, zentsurak eta

errepresioak ahaztu gabe; ez da desertzio handirik jazoko katalan literaturan. Baina gutxiz gehienek katalanez idazten jarraituko badute ere, erabat baztertuko dute katalanismo aurrerakoiaren aldeko idazgintza naziogilea eta euren helburu buruzagia perfekzioarena izango da. Alde batera interpreta liteke frankismo katalan-gorrotokoaren aurrean protesta egiteko modu egokitzat, bestela jokatzeko eragozpen bortitzak kontuan; alabaina jarrera honek eragin zezakeen ondorio *petainista* nabarmentzen du garraizkion autoreak, literaturak beste nazio batzuetan antzeko hondamendi itzeletan jokatu duen paper katarsiko sendagarria bazter utzi eta ezer pasatu ez bailitzan jokatzeagatik.

Gerraondoko idazle katalan adierazgarrienen obra nagusienetan balore etiko eta moralak, alde-aldera erlijiosoak, dira nagusi eta politikoak oso bigarren mailan geratzen dira. Alde honetatik, agertzen direnean ezkortasunez eta adiskidetasunezko espirituz oretuak ageri dira, historikoki egiazkoak izanagatik, ez zutenak batere laguntzen gerrak etendako naziogintza aurrerakoiari berrekin behar zitzaiolako sentimenduak heda zitezen irakurleen artean.

Hau irakurrita ematen du gerra zibila bestela hauteman zela katalanen artean. Gure artean gerra galdu eta erresistentziara pasa zirenek —literatura ere, ezinbestean maila apaleko idazgintza naziogilea izan zen gure artean hein handi batean, sakrifizio eta meritu alimalekoz burutua; literaturtasunean maila estimagarria lortu zuten bakanak ere literato ezezik luma-langile xume ere izan ziren— oso garbi zeukaten Gernika hiru ordu t´erdiz bonbardeatu zutenak zein izan ziren, eta halaber Aitzol eta gainerako apaizak fusilatu zituztenak ere. Gerra fisikoki galdu arren, espirituzko gerran garaile atera ziren, faszismo totalitarioaren aurka eta askatasunaren eta duintasunaren alde borrokatu zutelako kontzientzia garbiz.

Katalunian, aldiz, agi danez, Errepublika eta katalanismoaren aldeko lerroetan eta, gerrak ez zuen mitoak ustiatzeko gogo handirik utzi: bi aldeetako izugarrikeriak, gerraren absurdotasuna eta adiskidetzearen beharra gailendu eta hedatu ziren gehien. Generalitatearen hondamendia, Companys lehendakariaren fusilamendua, bere burua *okupazio*ko zeritzan armadak konkistatu izana eta katalan-gorroto-

ko diktadura nagusitzeak, uste zitekeenez, sorrarazi behar zuketen erreakziorik eragin gabe. Euskadin erradikalizazioa bezala —zentzu gaitzesgarririk gabe uler bedi—, Katalunian, gehienbat, adiskidetze beharrean oinarrituriko onarpen gisakoa nagusitu bailitzan.

1939tik aurrera katalanismoa nola geratu den ohartzeko parada egokia, Montserrat Roig-ek 70eko hamarkadan idatzitako *El temps de les cireres* eleberriak ematen digu, pertsonaien bidez gizarte katalanaren erradiografia egiten digunez. Harmonia Carreras eta Natalia pertsonaiek gizarte frankistan nekez irauten duen katalantasunaren hondar ezerosoa, errebelatua, irudikatzen dute. Hauek salatu egingo dute Salvador Puig Antiach, gazte ekintzaile libertarioaren hilketa. Eleberriko leitmotivetako bat da exekuzioa, baina pertsonaia errebelde hauen emozio nagusiak frustrazioa eta gogaitasuna (*fastig*) dira, kanpoko edo barneko erbestean babestuko direla, ihes egiteko.

36ko gerrako erresistenteak berak ere, ikaragarri markatu ditu diktadurak eta pertsonaia irendu eta desmotibatuak dira; belaunaldi gazteei euren balioak transmititu ezina jasan beharrean dira, eta sentimendu katalanisten ezereztasuna pairatzera kondenatuak.

Era berean, zenbait katalanistaren baitan jazotzen den metamorfosia aztertzen du nobelak. Gerraurrean borrokalariak eta katalanismoarekin nahiz ideia aurrerakoiekin konprometituak, gerraondoan euren burua gorrotatzera, eta euren identitatea ukatzera iritsiko dira. Hauetako asko, dirua egin beharrak irentsiko ditu, katalanista aurrerakoi izatetik hirigile usteldu izatera igaroz. Gurean ere, konszienteenek maiz salatu dituzte giroa aldeko zenean nazionalista agertu eta giroa aldatzean aurreko ideiak jantzi zaharrak bailiren baztertu dituztenen metamorfosia gaitzesgarriak.

Katalanismo konplexuz beteriko honen hirugarren mota, kontserbadore, klasista eta insolidarioarena da; faszismoaren aurkako gerran ez dela parterik hartu behar aldeztu eta frankismoari laguntzeko gupidarik izan ez duena gerraondoan.

Montserrat Roigek gizarte katalanari ateratzen dion argazkiaren arabera, eromenaren mende dago hau, autogo-

rrotoak, amets egiteko ezintasunak eta belaunaldi arteko inkomunikazioak hartaraturik. Zantzu txarrak trantsizio politikoari aurre egin behar dion katalanismoarentzat.

Frankismopeko urte luzeotako tunel ilunean Katalunian izan al zen itxarobideari zirrizturik ireki ziezaiokeen mugimendurik, aztertzen ari garen ildotik kultur suspertzaile edo gerta zitekeenik? Esan zitekeen *Nova Cançó*-k, Raimon, Llach eta kidekoen kantagintza berritzaileak bete zezakeela egiteko hori; alabaina, argi ilaunez eta itzal astunez hornitua ageri zaio mugimendu hau garraizkion autoreari. Frantziako Brel, Brassens eta kidekoen joera kultistatik gehiegi edana egozten die nagusiki, mezuak hizkera lau eta xumeagora ekarri ez izana.

Hauen aldean, eta Gorka Knörrek euskal kantagintzari buruzko azterlanean egindako zenbait baieztapenetan oinarri hartuz, Euskal Kantagintza Berria, *Ez dok amairu*-rena eta are azken urteotako euskal rocka, herrikoiago esten ditu, esplizitoagoak eta horretaraz gero, askoz egokiagoak pentsamendu mitiko nazional herrikoia lantzeko.

Handizka harturik, baieztapen nagusiaren zuzena auzitan jartzen ausartzen ez banaiz ere, nago gure kantagintzaz egin azterlanen eskasiak eta daudenen ezagutza askiezak, eta guztien gainetik, bere hipotesia indartu nahiak gehitxo lerrarazi dutela *Ez dok amairu*-ren kasuan bederen, bertsolariekiko zorra neurriz gain azpimarratzera, eta katalanek miretsi kantugile frantsesen, Iparrameriketako folkaren eta Hegoame-riketako kanta berri eta konprometituarekiko zorrak eta eraginak gutxiestera.

Bitxi gertatu zait nola ez duen gehiago nabarmendu *Nova Cançó*-ren ereduak berak, José A. Irigarai eta Mikel Laboaren eskutik eta, *Ez dok amairu*-n izandako garrantzia. Gorka Knörrek azpimarratzen duen bezala, gure medikugaiek Bartzelonan ikasi zuten. *Cova del drac*-en bildu ohi ziren kantari katalanekin ezaupideak egin eta trukeak antolatzen zituzten, Raimon —gogora honen *Al País Basc* famatua— eta Guillermina Motta, kasu, Euskal Herrira etorri ziren txango, eta B. Lertxundi, J. Lekuona eta Mikel Laboa, berriz, Bartzelonara joan ziren kantaldiak ematera.

Iragan hurbileko diktaduratik egungo aldi politikora etorriz, katalanismo hegemonikoak jakin al du erreka jotako

katalanismoa berriro goraka bidean jartzen, horretarako politika kultural ideologiko aproposa eraikiz eta bertan pulunparaziz nazioa? Erantzuna ezezko biribila da. Gehiago jo du mende honen hasieran erroturiko katalanismo kontserbadore nazionalki epela berpiztera, Primo de Riveraren diktadurapean Cambóren jarrera kolaborazionistaz desprestigio handia jasan zuenaren eredura, II. Errepublika garaiko katalanismo aurrerakoi herrikoira baino. Eta hau, beste alorrak beste, oso garbi ageri da komunikabideen esparruan eta kultur festa eta erritoenean.

Ez TV3, ez Canal 33 telebista autonomiko katalanak, ez Generalitatearen irratia, ez eta *Avui* egunkaria dira gauza katalan herrien arteko komunikazio-sare baitezpadakoa sortzeko, nahitaezkoa *komunitate nazionala* eratzeko, termino hau egun onartuen den zentzuan ulerturik, ez hedaduraren aldetik ez eta edukien aldetik ere.

Kopuru aldetik, eskaintza alde handiz kultura espainolaren alde dago aipatu hiru alorretan, eta edukien aldetik ere, espainolizazioa nabarmena da, batez ere, albistegietan; eta iragana behar bezala baliatzerakoan ere, eremu ideologiko nazional egokia sortuz joateko, ez da inondik inora asmatu. Aldiz, gure euskal komunikabideek, edukietan gehiago asmatzen duten irudipena du.

Gorago euskal kantagintzaz adieraziari egindako kritika bertsua egiten diot, azterketa zehatzen eskasiak edo ezagutza faltak bultzatzen dutela gure beteak handiestera eta hutsetan gehiago ez erreparatzera.

Kutsu nazional nabarmena duten festa giroko kultur ekitaldi jendetsuetara etorriz, honetan Katalunian gabezia handiak sumatzen ditu. Katalantasuna errebindikatuko duten festa herrikoi jendetsuen premia itzela aldarrikatzen du. Alde honetatik gure Herri Urrats, Kilometroak..., *eta Korrikei*, herri mugimendu gutxi-asko arrakastatsuei lege oneko bekaitzez beha sumatzen dugu.

Liburu labur bezain mamitsu honek gogoetarako aukera ederra eskaintzeaz gain, katalanek eta euskaldunok elkarrekiko dugun ezagutza urria bistaratzen digu deigarriro.